

Johann Bernhard Gülden-zopf

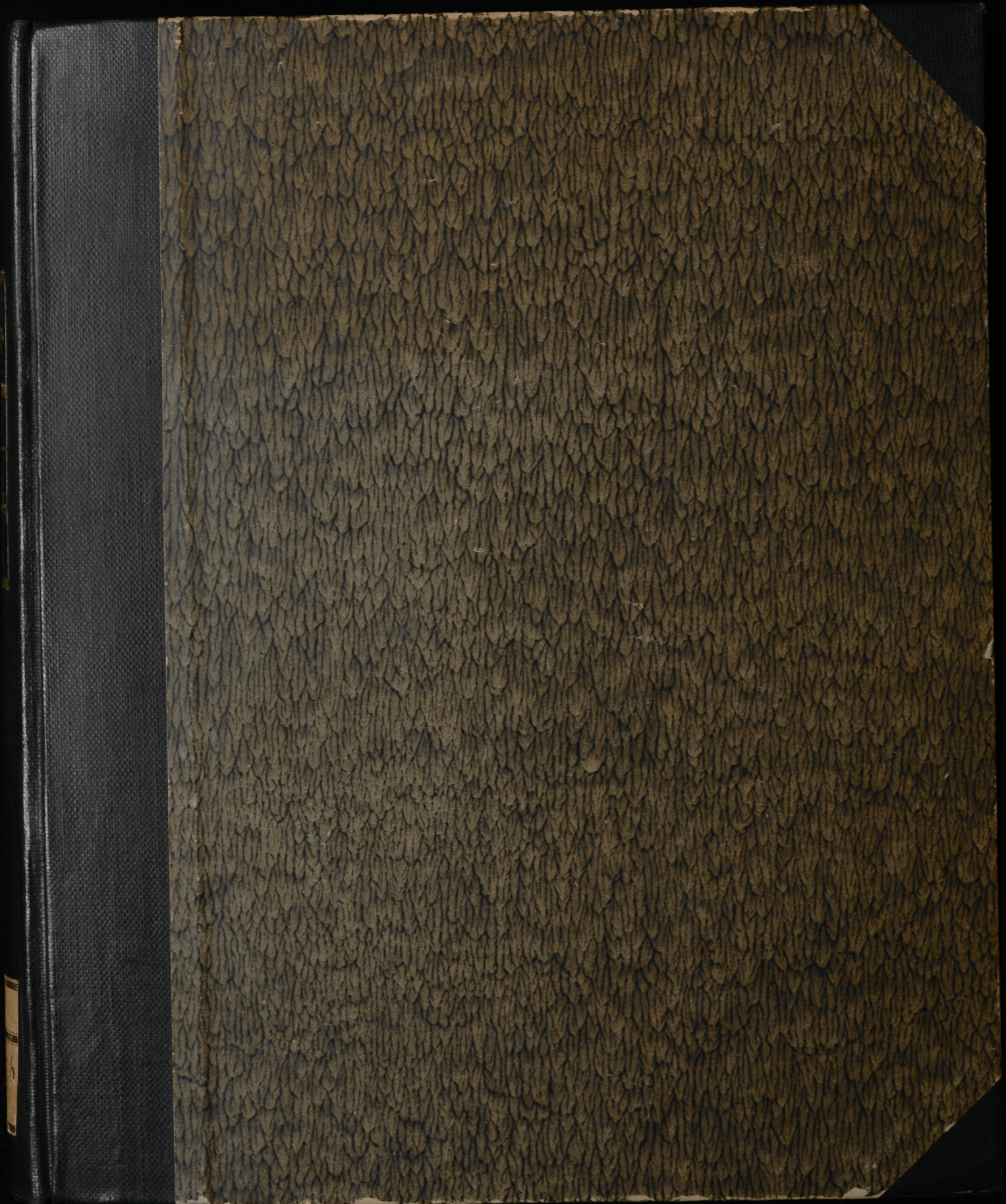
**Messiam Labore Saturnum ex Jes. LIII. v. II. meditatur & ad Actum Oratorium Deo
Fortunante Die Martii hora locoque consueto publice habendum ...**

Sverini: Typis Pærens-rungiani, [1733?]

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn882038974>

Druck Freier Zugang

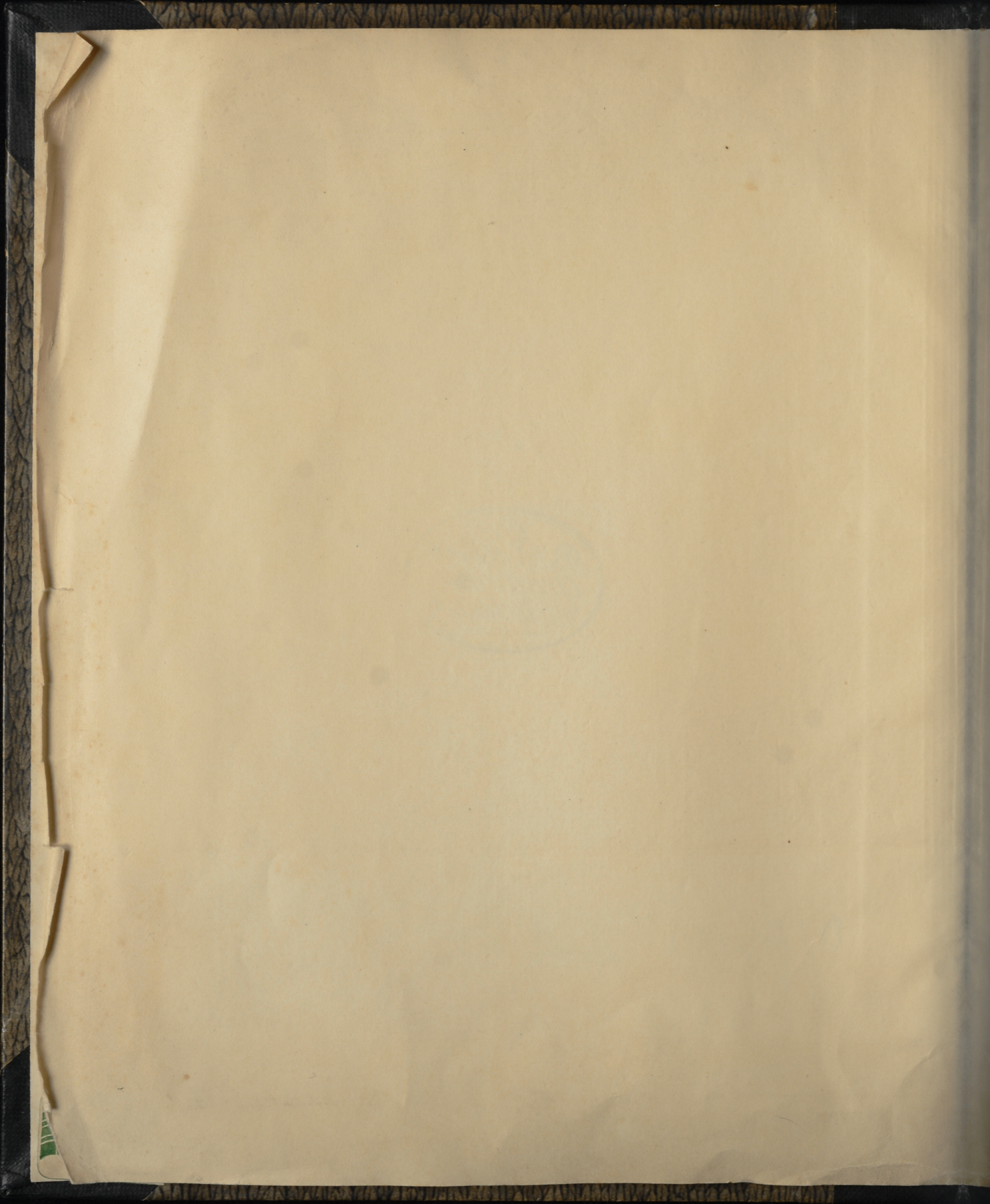

MK-10276 (1)

O. HÜNEMÖRDER
UNIVERSITÄTS-
BUCHBINDEEI
ROSTOCK
Grüner Weg 5

MESSIAM LABORE SA-
TURUM

ex Jes. LIII. v. II.

meditatur

& ad

ACTUM ORATORIUM
DEO Fortunante

Die / ^{April:} Martii hora locoque consueto
publice habendum, benevoleque
audiendum

MÆCENATES PATRONOS,
FAUTORES ET AMICOS

Qua in quemque convenit
observantia & huma-

nitate

Invitat

JOH. BERNHARDUS GÜLDENZOPFF.

Parch. Lycei CON-RECT.

SVERINI,

Typis PÆRENSRUNGIANI

1733.

Jesaias Propheta est, cujus tam illustres de auspiciatissimis Novi foederis temporibus, deque tum futuro Messiae regno sunt Prophetiae, ut communi omnium Theologorum ore Veteris Testamenti Evangelista audiat. Sic sanctus Hieronymus prafat: in Esaiam judicavit, *universa Christi ecclesiaeque Myseria ita ad liquidum profecutum esse, ut non putes eum vaticinari de futuro, sed de praecritis historiam contexere.* Si enim ipsum prophetiae ejus argumentum scrutamur, praeter quaedam, quae ad gentes circumjacentes, Judaicum populum durissimis dirissimisque modis affligentes, pertinent, omnem fere paginam Vaticinia de Christo nascente, patiene, in coelum ascendente gentes convertente &c. ut scite S. Athanasius Prophetiae argumentum in Synopsi finiens dixerit: *τό πλείστον τῆς προφητείας αὐτῆ ἐστὶν ἡ εὐαγγελία περὶ τῆς ἐν σαρκὶ πατρυσίας τῶ λόγῳ τῶ θεοῦ, καὶ ἰῶν ἐνεδείξατο δι' ἡμῶν παθῶν,* idque tanta rerum copia & ubertate, ut verissimum *κέρως ἀμαλθείας* sacrae dici mereatur. Praesertim multis in locis, nullibi tamen clarius quam capite LIII. Messiae patientis labores immentos describit, & quidem tam graphicè, ut videatur Salvatori semper praesto adfuisse, ad latussterisse, vidisseque vincula, sputa in ipsum conjecta, flagella vibrata, coronam spineam, quae sanctis firma lacerabat tempora, audisse blasphemias contradictiones, mille ludibria scomnata, diceria, contumelias, opprobria, quae plenis buccis in eum effuderunt, adjutricem quasi sub ipsa maledictae crucis trabe succiduo poplite fatigationem testanti porrexisse manum. Atque hoc ipsum est, quod movit non neminem hoc aureolum Isaianum inscribere: *Passio Domini J. C. secundum Jesaiam, teste B. D. Dorscheo Pentade: Dissert. II. pag. 381.* Insignia profecto rerum verborumque sunt pondera, quae se nullibi non objiciunt, atque penitus pensiculata, mentem religioso horrore perstringunt, inque tanti Myserii sancta admiratione sic tenent defixam, ut voces non inveniat, in quas diffundatur, summam in laboribus maximis Messiae patientis patientiam depraedicatorum. Non est constitutum animo meo, singula, quo se offerunt ordine, accurato persequi sio, siqui dem multi clari viri de re Christiana optime meriti integris

.887!

tegris voluminibus hanc noverunt operam sed servum Dei justum optimum Salvatorem JESUM laboribus saturum ex versu 12. meditari operæ erit pretium. Hoc ipsum vero dum molior, ad tria potissimum erit respiciendum, ut scilicet ante omnia de Subjecto eruendo sim sollicitus, postea labores animæ Messianæ evolvam, tandemque paucis ostendam, quid sibi velint verba Prophetæ. *meamal naphscho jrehjsba De labore anima videbit & saturabitur.* De objecto personali evolvendo dum cogito, plane non sunt audiendi recentiores Judæorum, quippe qui divino judicio sic hærent dubii, sic animi pendent, sic fluctuant incerti, ut, cum his clarissimis Prophetæ urgentur dictis, non habeant, quo se vertant, quare non immerito hanc Isaiæ Prophetæ particulam cum B. Pfeiffero Rabbiorum carnificinam & crucem dixeris. Quam mire se torqueant Rabbini, ut evincant, non de Messia loqui Prophetam, sed nunc de Abrahamo, nunc de Mose, nunc de Josia Rege, de Jeremia, de angelis Ministerii, de populo Judaico inter gentes vtriùsque vexato, interpretentur, ostendunt B. Aug. Pfeiff: in dubiis Vexatis Loc. XXIX. Cent. IV. Z. I. & B. Aug. Varenius in Comment, in Jesaiam, sententiarumque variarum auctores cum sensus *Denveüß* detorsione citant, & ad oculum demonstrant. Et mirum sane est, hanc coelestem veritatem in sententiis esse positam, virosque magni cæteroque nominis, qui ad Christianorum castra pertinere videri voluerunt Judæis hic pollicem premere, quorum numero est Judaizans Hugo Grotius & Seidelius. Merito quoque miramur gentem olim Deo dilectam tam deplorandæ errorum caligini in re liquido aere liquidius liquente involutam deprehendi, sic hallucinari, sic à patrum suorum vera & antiqua deflexisse fide, ut, quid nunc statuam, quidve credant, ipsi nesciant. Hæc enim veterum non fuit fides. Quem anxie expectarunt, votisque ardentibus expetierunt Messiam, indubitata fide cognoverunt, fore summi Dei Filium, agnum DEI, mundi peccata portantem, qui sponte ad tolerandas infinitas ævumnas pro generis humani salute sese obtulit. Memoratu enim digna sunt, quæ de prædestinatione ista Dei ex spontanea Messæ oblatione profecta ex Collectione celeberrimi Edzardi in Jer. cap. 23. v. 5. 6. B. Bran-

Brandanus, Henricus Gebhardi in Disput. de Consensu Judæorum cum Johanne Baptista in doctrina de satisfactione Regis Messiae allegat Judæorum verba, in Jalkut sic loquentium. *Incepit DEUS sanctus benedictus pacisci cum Messia, dicens ipsi: Illi sunt, qui coram te reposuerunt peccata sua, illi jugum ferreum cervici tue imponent, facientque te sicut vitulum hunc, cujus caligant oculi coangustaturi spiritum tuum tali jugo. Itaque propter peccata ipsorum lingua tua adhærescet prelato: Estne hæc tua voluntas? Respondit Messias DEO: Domine mundi, forte illa afflictio per annos quam plurimos erit sustinenda? Regesit DEUS: Hoc certissime persuasum habeas me non plus quam unam septimanam (Daniel IX.) tibi desinuisse, imo si nimis affligatur anima tua, ego hostes tuos depellam. Quo audito Messias dixit: Domine mundi, cum exultatione & summo animi gaudio ego in me suscipio. Notat insuper Gebhardus loc. citat. Veteres Judæos Psalm XXII. de Messia interpretatos contra morem hodiernorum qui de Israele exponunt. Quam belle, quæ de ingenti poenæ malo dolorosisque passionis molestiis, quas Salvator in se suscepit, inque principio querula deprecatus est voce, dicuntur, cum Judæorum congruunt asserto, quod ex eodem Edzardo except. fol. 2, cap. 1. l. 16. coll. § 4. citatus autor Disput. add. in medium profert sic habentia: *Dixerunt antiqui. Ea septimana, qua venit Filius Davidis asportabunt ferreas trabes, easque collo ipsi imponent, quæ mole incurvabitur statura ipsius. Tum Messias cum multo fetu cælo clamabit, dicens: Domine mundi, quantula, obsecro, sunt vires meæ? quantulum est spiritus? quantula anima: quantula sunt membra mea? Nonne caro & sanguis ego sum? Cum itaque ipsi Judæorum, Magistri crebro tritum illud suum in ore habeant confessionem avversariorum esse instarcentum testium, plura illorum Testimonia adducendi labore superfedeo, hoc saltem addens, in neminem, quicumque ille sit, quem veritatis hostes in objecti veri locum substituant quadrare, quæ Prophetæ de laborante Messia prædicat. Talia enim sunt prædicata, ut Logicorum est canon, qualia à suis permittuntur subjectis. Permittuntur autem hic de Objecto Isaiano talia, quæ in neminem, nisi Messiam, JESUM Nazarenum, Filium Mariæ, & Josephi, hominem DEUM cadere possunt, quod ex collatione clarissimo: u n Instrumenti Novi dictorum, eventu exactissime respondente, satis probari posset. Non minoris res indaginis esse videtur, in effabiles Messia labores & molestias, quas corpore pariter & anima exantlavit, explicare. Labores enim Messia cum**

maxi-

maxima conjunctos fuisse molestia vel sola Ebræa vox Amal
testis esse potest. Non tamen hic, ut in multis scripturæ locis in
sensu figurato & improprio sive Metonymico pro fructu Meamal
ex labore percepto, ut Glassius ostendit Philolog: C. pag. 1436. sed
in sensu proprio sumi ipsa sacri textus *וודא פויע* demonstrat, Ne-
que cum laboris animæ hic mentio fit, quos corpore sustinuit, ex-
cludendos esse, putandum est. Quemadmodum enim, cum cor-
pori male est, animo ipsi languor & torpor indicitur, & vice versa,
ex animi ægritudine corpus quoque molestiam trahit; ita dubi-
um non est, per sanctissimam aliquam sympathiam corpus inter
& animam Christi intercedentem. afflicto & discruciato sanctissi-
mo Messæ corpore, animam quoque dirissima quæque passam
esse. Sunt tamen & animæ sui peculiare labores, quorsum perti-
nent tristissimi illi angores, quibuscum in monte Oliveti acerrime
conflictatus est, adeo ut angelica confortatione opus fuerit, non
minus paterna derelicto, quam graviter in cruce conquestus est,
velut summum omnium dolorum Messæ gradum. Hæc quoin con-
fiterit, Reformatus Elgersma egregie docet & velut epitomem
omnium miseriarum constituit 1) in passionis exuberatione 2)
liberationis dilatione 3) in gaudii spiritualis privatione & 4) pœ-
næ infernalis bajulatione Oranino sine infernalis pœnæ bajulatio-
ne satisfieri DEO non potuit; Pontificii tamen ab affirmativa ab-
horrent. Bellarmino enim istæ doctrina *nova & in audita audit im-
pietas*. Etcerte Forerus non erubuit sic scribere: *Hæc tam blasphemia
sunt, ut nec diabolus aliquid horribilius ex cerberem suis faucibus eruere possit.*
Ille quidem malæ suæ confusus causæ argumentatur, pœnam
damnatorum realiter includere desperationem salutis, ita CHRi-
stum desperasse. Verum enim vero quam toto cælo erret magnus
ille Papæorum hyperaspistes, non est quod opere se demonstrum,
siquidem desperatio propriè ad damnationem non pertinet, sed
eam lequitur. Damnati enim audita sententia summi judicis seve-
ra & decretoria omnem sibi spem recuperandæ salutis perditæ
præcisam esse, abjecto animo desperant. Blasphemia ergo vox,
& à Cerbero ipso inflammata erit lingua, Furore tua, si dixeris
CHRistum non cognovisse, DEUM passionibus ejus tandem mode-
ratu-

raturum & terminum fixisse, inuicta enim fide credebat animam suam in inferno non relinquendam. Neque opus erat, ut omnes articulos, sed apices, non omni duratione sed momento patere &ur, Infiniti enim sunt valoris, quæ infinitus DEI Filius, noxalis víctima pro peccatis mundi factus in se sustinuit. Hoc dam dico Socinianos Satisfactioni Messie inimicissimos in me concito. Ipsi enim sicut diuinitatem Christi negant atrocissime, veterum Photinianorum hæresin incrustantes; ita omne id cui diuinam inesse virtutem oportebat, vel temerario ausu infitiantur; vel sic torquent, ut hanc cœlestem veritatem labefactent, dulcissimumque solatium ex perfectissima pro peccatis nostris satisfactione, quam vicario solutionis pretio oblato absoluit, resultans, diaboli

instinctu nobis exeant. Passum esse pro nobis, peccataque tulisse nostra ambabus largiuntur manibus, repetentes tamen omne quod concesserunt, cum clarissimis utgentur scripturæ dictis. Sic pro peccatis esse passum, secundum ipsos non est satisfecisse pro peccatis, sed peccatorum & criminum occasione passum & mortuum esse tulisse peccata & sanguinem effudisse, sed ut signi, sicaretur saltem vel confirmaretur peccatorum remissio, quæ etiam sine compensatione condonari posse, etiam quibusdam acta condonata esse, velut Nox, Abel & aliis, siue ut nos labores hos exhaustos intuentes flecteremur ad desistendum à peccatis. Sed his primo opponam ipsorum adversariorum testimonium & confessionem. Sic enim Franciscus Davidis olim Superintendens Anti-Trinitariorum, & Doctor Georgius Blandrata in refutatæ scripti, D. Majoris de Trinitate sic F. 1. non solum consentunt ingenue, salutem DEUM Patrem in Filio & per Filium ejusque merito & patrosinis per regenerationem tribuere, sed Christum piacularem à DEO pro nobis victimam factum prædicaturi, verbis Martini Borrhæi vere Lutheranis & scripturæ conformibus ita loquuntur; *Absurde dicitur sine Messia potuisse DEUM beare suos electos, ut absurde dicitur posse corpus, ecclesiam consistere sine capite, vitamque posse habere sine capite & corporis vita. Multo absurdius est, quod nonnulli dicunt, Christi mortem per se & sua natura, ut homo erat non fuisse satisfactionem pro peccatis corporis sui ecclesie. Sic considerandum erat; Christum hominem innocentem, & perfecte justum, quem DEUS pro sua justitia mortis tradere sine noxa quam lueret, non potuerit. Idem Christum non vulgarem hominem esse, sed Θεὸν Ἰσθῶτον, & paucis interjectis, ut humana natura tota perfusa est diuinitate, ita in humano genere redimendo infiniti amoru & bonitatis opera perfecit, pro infinita prauitate peccatorum latifaciens summa justitia DEI. Culpam enim luit sanguinem, quantum non unum solum electorum habet, sed quantum & quam multiplicem totum corpus electorum & singula ejus membra habent. Post multa egregia quæ brevitate statim prætereo, tandem D. Borrhæi concludit. Hæc sentire de Christo Mediatore, & sequi DEUM nobis concilians est vere & recte amplissimeque ea sententia Sa-*

CRATUM

erarum literarum & fidei usu sentire, quibus citatus Franc. Davidis & Blaadrata calcu-
lum adicientes hanc suam quoque doctrinam esse testati sunt. Qui enim aliter poterant scri-
pturæ lumine ipso sole meridiano clariores emittente radios, quibus refragari que stultum
est, ac solem ipsum quotidie lucentem tollere. Quæso te, Socioiane! qui animam suam de-
dit ἀντιπλάων nonne vice & loco multorum λύτρον & ἀντιλύτρον persolvit
qui peccata nostra suscepit, ita ut tanquam victima piacularis pro nobis macretur, nos vero
immunitatem & impunitatem consequeremur, nonne is vere pro nobis satisfecit, iratum DE-
UM placavit, remissionemque nobis suo impetravit merito? Ubi cunque enim adsunt vcræ
sufficientisque satisfactionis requisita omnia, scilicet, 1) surrogatio & substitutio vicarii in lo-
cum culpæ & pœnæ obnoxii 2) Culpæ translatio in vicarium & sequestrem. 3) pœnæ luicio,
quam innocens pro noxis ex mera gratiâ nullo merito mortalium luit, ibi veram realem, pro-
priam & meritoriam ad fuisse oportet satisfactionem: subsumit ipsa scriptura 2. & ista omnia
λευκάδι Φανῆ de Christo asserit, quare dubium esse nemini potest, nisi aperto & jurato
veritatis hosti, quin Christus immensus suis corporis juxta & animæ laboribus λύτρον ἰσο-
φρόπον pro peccatis nostris interposuerit. Hic ergo est fructus ex laboribus Messie in nos
secundans. Sed non nihil sibi etiam, ut ita dicam, peperit, cum ditissimus esset; Nam ex la-
boribus animæ videbit, saturabitur. Obscuritatem omnem, si qua est, accuratis radicis
Raah pensitatis pellet. Non enim semper simplicem videndi actum notat, sed pluris
eum fructu aliquo vel oculis vel animo percipiendo compositum, adeo ut significet, post visum
oculis & animo voluptatem capere. sic Eccles. VI. 6 divites & avari dicuntur non videre
bonum suum, i. e. non frui bonis, bonis, quamvis videant & thesauros suos collectos quibus
ipsorum terminatur voluptas non ignorant. Pariter de inimicis piorum Psalm XXXV. 21.
prædicatur, fructum oculis aliquam ex casu piorum se percipisse, & vice versa de voluptate
piorum ex interitu adversariorum hausta Psalm. LIV. 9 Videbit ergo Messias ex laboribus
fructum aliquem dulcissimum, lætabitur affatim ad Saticatem usque Ecclesie in terris plantatæ
incrementis, ubi gentes omnium terrarum ad is conversas viderit; Ipsi enim Filii nascentur
sicut ros & aurota, cognitione Sui Servus justus multos faciet justos, atque prorogatis Christi-
ani orbis finibus semen habebit, quo tanquam fructu laborum suorum late nascente jucun-
dissima explebitur voluptate. Eo enim collineare proxime antecedentia & consequentia ipsa
testatur textus coherentia Ex his omnibus aparet, quanti constemus Salvatori optimo,
dirissimum subeunti vice nostri labores. Quare ut fructum aliquem ex fide nostra pietateque
ille capiat, nostrum erit videre. Videbit autem hoc in primis Tempore meditationi passionis
dolerossimæ Salvatoris nostri, optime de Salute nostra meriti, dicato, si devota mente medi-
temur mortem ejus, peccataque innumera, quæ DEUM tanto fatigarunt onere, gravissimoque
attriverunt labore, in largas erumpentes lacrymas deploremus. Equidem Calvinus Reforma-
ti hanc mortis Christi meditationem nulli fixo alligare volentes tempori quadragesimalem
hunc luctum improbant ac rident, immo Theodorus Beza quondam Pastor Genevensis in
Colloquio Montis beliardensi eo prolapsus est impietatis, ut non erubuerit in hoc blasphema
erumpere verba: Fateor, me ex animo meo eructisxi imaginem detestari, teste B. Docto
Mœbi in Select. Disput. Th. pag. 277. quam impiam Beza vocem Richardus Montacutus
Episcopus Norvicensis detestatus est, innuens non omnes fidei suæ addictos in eandem ira
sententiam; piarum tamen & Christo de ditatum mentium cum s. Augustino Spes omni est
in cruce & morte Domini mors ejus meritum illarum, refugium, salus, vita & re-
surrectio est. Qua propter etiam hoc præsertim tempore, quo tota purior Ecclesia more-
tem Christi luget, gloria nostra in cruce Salvatoris sit, nihil cogitemus, nihil loquamur, ni-
hil

Hil denique moliamur quod non summam illam Sapientiam quæ Christus crucifixus est, sed profecto hoc ipsum est, quod discipulorum meorum aliquos movit, ut vires suas periclitandas in tanti Mysterii dignitate & Sublimitate putarent, meque rogarent ut operas suas dirigerem. Sic ergo ipsis aureolum illud Isaianum Cap. XLIII. 24. e. s. distribui ut, præter unum omnes dicerent de plus quam Herculeorum Messia justis Servi DEI laborum partim dignitate, partim difficultate, partim utilitate, & quidem neglecto quem in sublellis tenent, ordine.

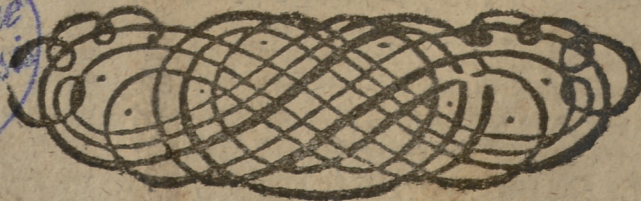
- I. JOH. JAC. MARTINI. VVismaria-Megapolitanus dicet de frequenter meditando Messiam laboribus Sermoæ Vernaculo, simul Auditorii benevolentiam dicturis conciliaturus. Hoc factum.
- II. JOH. ELIAS GULDENZOPFF Uderslebia-Thuringus Oratione latina de Hercule gentilitium Mythico & Mystico verba faciet. Post quem.
- III. CAROLUS LUD. PASCHEN Gordelhusa-Megapolitanus itidem oratione latina agens de plusquam Herculeorum laborum Messia dignitate. Quem excipiet.
- IV. JOH. HENR. LANGE Segeberga-Holfatus laborum plusquam Herculeorum Messiam difficultatem germanica oratione ante oculos sistens. Porro.
- V. JOH. HENR. KRIEPENDORFF Gnoja-Megapolitanus in explicanda laborum plusquam Herculeorum utilitate erit occupatus oratione prosa latina. Tandem.
- VI. CAROLUS LUD. PASCHEN, per quadriennium & quod excurrit, in Lyceo nostro alumnus, persæptæ virtutis & industriæ juvenis in Academia Rostochiensis civitatem in posterum adscribendus, Patronis, Præceptoribus & Evergetis memorem beneficiorum in se collatorum animum testatus, verbis germanicæ conceptis postremum dicit, Vale.

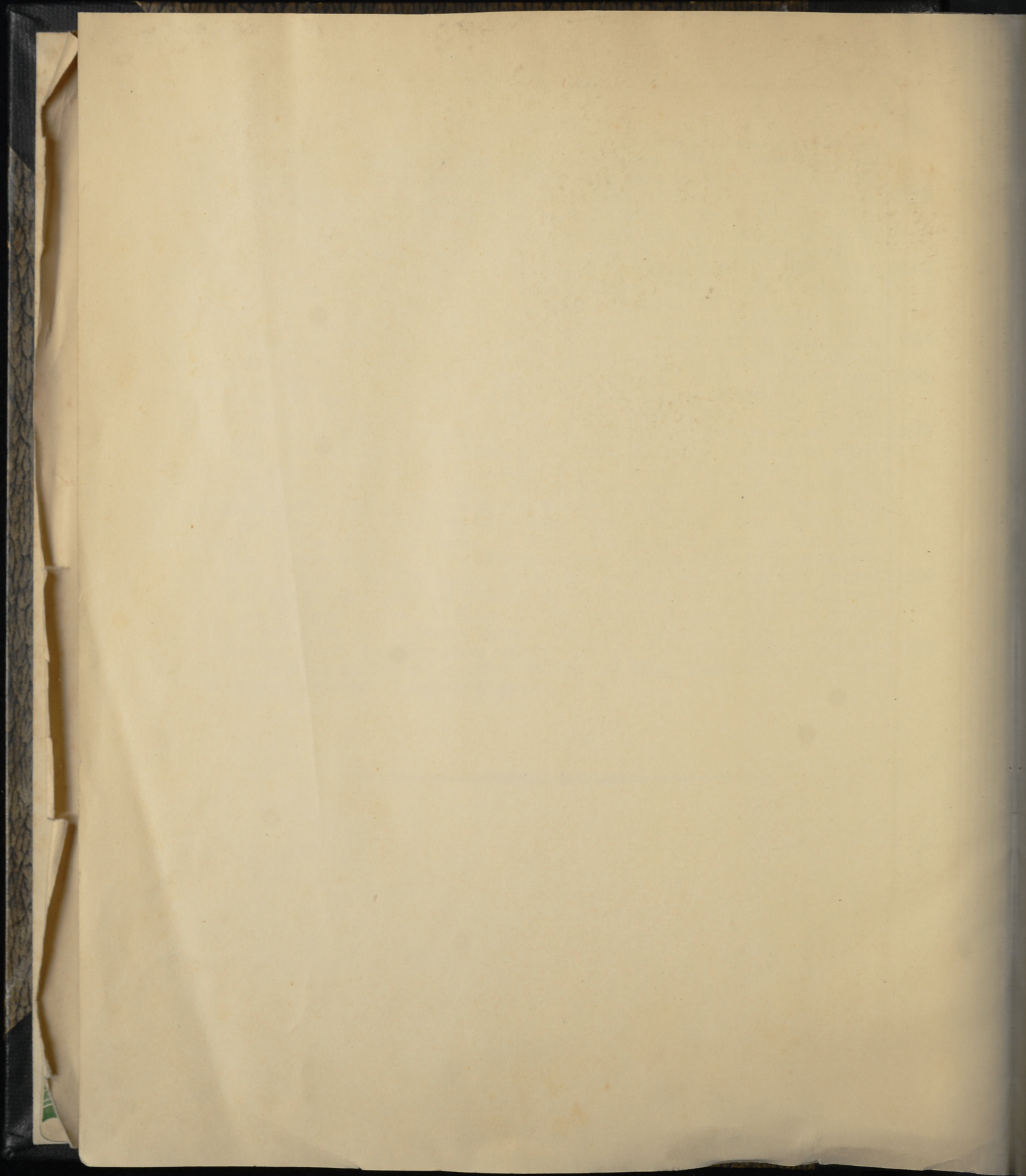
Agite ergo PATRONI VENERANDI, FAUTORES ET AMICI

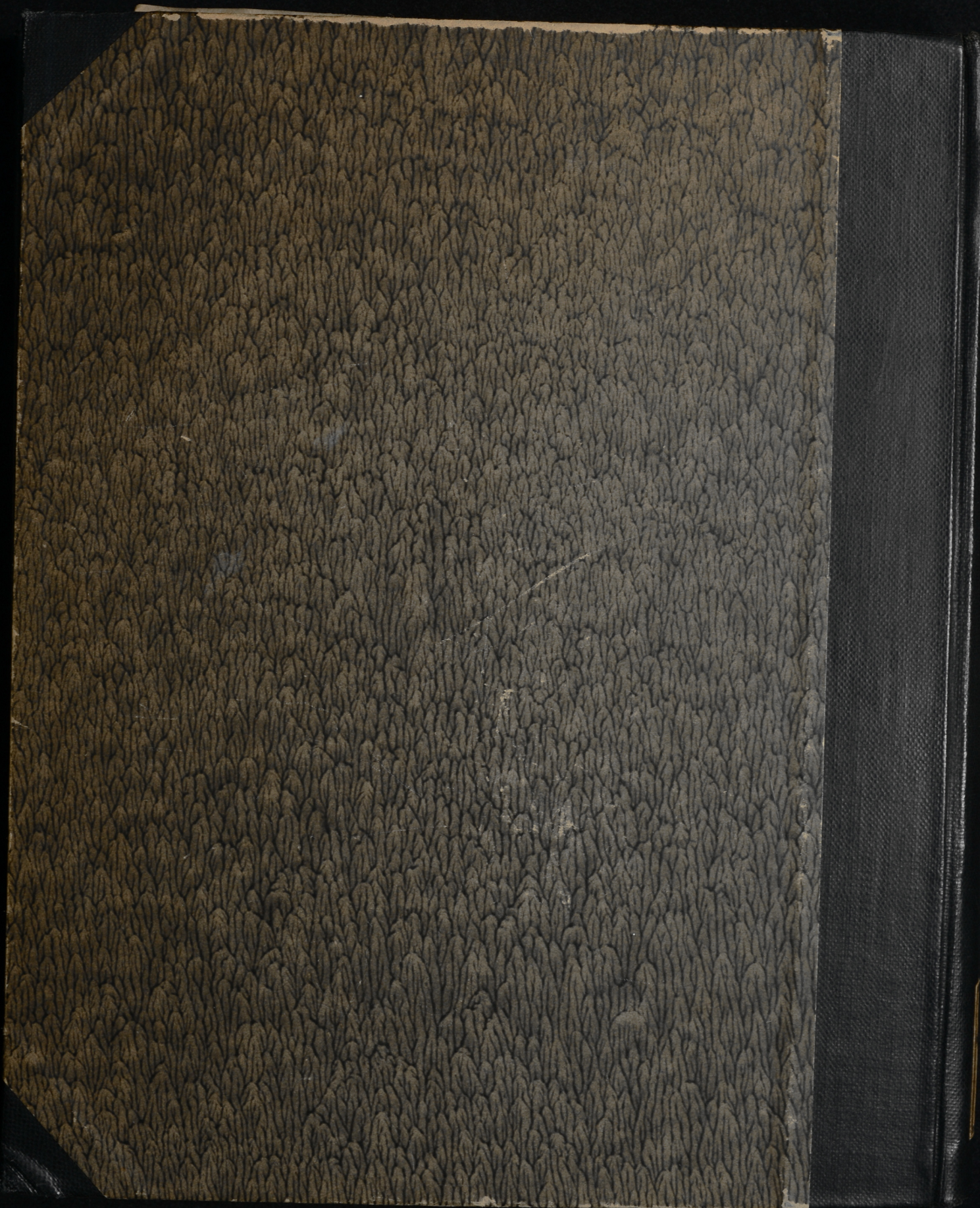
O Mai honoris & amoris cultu prosequendi, pro summa VESTRO humanitate literarum amore precii meæ locum reliquit, pioque horum Juvenum & adolescentium bonæ spei plenissimorum conatus honorifica VESTRA presentia erigentes has dicendi exercitationes non minus, quam supremum pietatis officium valedicentis benevolis auribus accipite. Scimus enim, eos, qui ingeniis favent, gratiosa benevolentia suæ auræ ad majora tentanda juvenum excitare animos, atque propellere. Quanto majus igitur hoc pondus habere consuevit, tanto majori observantia ac humanitate VOS rogatos volo, ut faciat, ne vum aliquod gratiæ & benevolentia VESTRÆ documentum extare. Brevitas, cui novelli eloquentia tyrones studebant, musicque concertus suavi modulatione omne levabunt tædium. De me, quod spondeam, nil habeo, præter pias pro incolumitate VESTRA preces, animum gratum & ad officia omni tempore paratissimum. P. P. Parchumi d. XII. Kal. April. Anno

MDCCXXXIII.

Ex
Bibliotheca
Academica
Rostochiensis

Baiern Kaiser. Friedrich II. besetzt Schles. u. Glaz, und behauptet es
rieden. 1743 gewann Theres. Sardin. u. Sachsen; Karl v. Lothringen
Einfall Fried. II. in Böhmen: zum Rückz. genöthigt. 1745 st. Karl VII.
er. Frankreich siegt in den Niederl., Preußen in Böhmen u. Sachsen.
Pr. — 1746, 1747: die engl. Flotte siegt, ein russ. Heer bricht auf: da-
Fr.: die pragmatische Sanction bestätigt; Destr. u. Frankr. verbunden.
otestant. aus Destr. verwiesen, Hessen-Kassel katholisch. Oeffentliche Bez.
ß.; heimlich. Bund zwis. Mar. Ther., Sachs. (Brühl), Rußl. u. Frankr.
Krieg. 1756 1. Oct. siegt Fr. II. bei Lomowitz; 15. Oct. die sächsische
efangen. 1757 Reichskrieg u. Schwed. geg. Friedrich. 6. Mai Sieg bei
Niederl. bei Kollin, (Böhmen verloren;) 18. Aug. bei Groß-Jägerndorf,
ußen.) 5. Nov. Sieg bei Rossbach trieb die Franzosen über den Rhein
e 5. Dec. bei Leuthen über Destr., u. 1758 25. August über d. Russen
Vorthail, daß der Ueberfall bei Hochkirch 14. Oct. ihm nicht schadete.
g. bei Kunersdorf geschlag., 20. Nov. ein Korps bei Maren verl. Zwar
ste Fr. bei Liegnitz, 4. Nov. bei Torgau, u. 1761 wurden die Franzosen
u. Hessensch. verdrängt: doch war Friedrich fast erschöpft, und Preuß. u.
ewalt, als Elisabeth st. 1762 5. Jan. Peter III. schließt Fried. u. Bündn.
atharina hält wenigstens den Frieden. Die Seesiege der Engländer be-
e Fr. zu Paris u. Hubertsburg. 1765 st. Franz I.

1748

1756

1763

1783

1789

kaiser, zu rascher Nachahmer Friedr. II. Justiz u. Armee verbessert; doch
nen durchaus verkannt. (1777 Holstein-Oldenburg Herzogth.) — Dazu
auswärt. Unternehm. 1778 will Jos. den rechtmäß. Erben Pfalz v. d.
n ausschließ. 1779 im Tesch. Fr. zwingt ihn Friedr. II. zur Gerechtigk.
ref. 1781 weigert Jos. die Bezahl. der holl. Truppen in d. Barrieren.
änztret, u. mehrere Plätze besetzt. 1784 verlangt er dafür freie Schelde-
ndung Frankreichs u. ein Aufruhr in Siebenb. zwingt d. Kais. 1785 zur
bairischen Ländertausch hintertrieb Friedr. II. 1788 ohne Veranlassung
te. Die Destr. (Lascy) unglücl. 1789 glücklicher unter Koburg und
öbrung in Ungarn und den Niederl. 1790 st. Jos.

Preuß. u. Engl. unterstützen d. Niederl. u. Türk. Die N. unterworf.;
3 aufgehoben; alte Freiheiten hergestellt: doch nicht ganz beruhigt u. 1791
verloren die Türken nur Alt-Disowa. 1791 Traktat v. Pavia. Konz-
1792 19. Feb. Allianz mit Preuß. Leopold st. 1. März.
esterr., Preuß. u. Hessen Krieg gegen Frankr. 1792 23. Aug. Longwy,
obert. Pöhl. Rückzug. Dumouriez siegt bei Gemappe 6. Nov. 1793
rg in den N.; Mainz, Valenciennes im Juli erob. — Sieg d. Preuß.
Sept. u. bei Kaiserslautern 30. Nov. Die Deutschen im Elsaß und in
Pichegru in Flandern, Jourd. in Hennegau: 17. Mai Niederl. bei Dor-
Franzosen erob. Clairfait kommand. für Koburg. Im Oct. das ganze
en Franzosen besetzt. 1795: Preuß. schließt Frieden 5. April, und ver-
den Frieden 28. Aug. Clairfait u. Wurmsier siegen. 1796 1. Jan. bis
stand am Rhein. Seit d. Juni Erzherzog Karl bis München zurück ge-
hlag. bei Amberg 24. Aug.; Moreau muß dem Fliehend. folgen. (Kehl,
Wurmsier v. Buonaparte nach Tyrol gedrängt. 1797 7. April Waffen-
en erhielt Franz den größten Theil v. Venedig, erkennt Cisalpin. an,
Modena, und versichert im Geheim den Franzosen das linke Rheinufer.

2*

